

Antamispäivä
22.10.2009

Diaarinro
S 08/172

RATKAISU, JOHON ON HAETTU MUUTOSTA

Helsingin käräjäoikeus 1 os. 8.11.2007 nro 30764
(liitteenä)

ASIA

Vahingonkorvaus

VALITTAJA

Suomen valtio

VASTAPUOLI

Alpo Matti Ilmari Rusi

OIKEUDENKÄYNTIAINEISTON SALASSAPITO

Käräjäoikeus on 29.8.2007 tekemällään päätöksellä määrännyt, että käsiteltävänä olevan asian oikeudenkäyntiaineistossa oleva esitutkintapöytäkirja ja edellä mainitussa käräjäoikeuden päätöksessä tarkemmin mainitut esitutkintapöytäkirjan liitteet on pidettävä salassa 20 vuoden ajan 29.8.2007 lukien.

VALITUS

Suomen valtio on vaatinut, että Alpo Matti Ilmari Rusin kanne hylätään siltä osin, kuin Alpo Rusi on vaatinut korvausta henkisestä kärsimyksestä (kohta 2), tai että valtion tältä osin Rusille maksettavaksi tuomittua korvausta alennetaan.

Vaikka katsottaisiin, että rikosepäilyä ja esitutkintaa koskevaa salassapitovelvollisuutta olisi rikottu, ei asiassa ole kuitenkaan ilmennyt, että viranomaisen toiminnalle kohtuudella asetettavia vaatimuksia tältä osin ei olisi noudatettu. Suojelupoliisin piirissä tieto asiasta oli ollut rajoitetulla piirillä. Tietoa oli annettu niin rajoitetulle piirille kuin mahdollista. Siten oli noudatettu kohtuullisia varotoimenpiteitä ja toimittu riittävän huolellisesti. Pelkkä tietovuodon tapahtuminen sinänsä ei perustanut valtiolle vahingonkorvausvastuuta.

Esitutkinta oli aloitettu 13.5.2002. Ennen sanottua ajankohtaa ja

sen jälkeen aina televisiouutisten lähetykseen 10.9.2002 saakka kysymys oli ollut olettamuksiin perustuvista epämääräisistä huhuista. Näiden osalta ei voitu tehdä johtopäätöstä siitä, että joku olisi rikkonut salassapitovelvollisuuttaan. Valtio ei ollut vastuussa sellaisista huhuista. Kaiken kaikkiaan oli jäänyt epäselväksi, min-käläisen tapahtuman tai toiminnan kautta tieto tai huhu asiasta oli levinnyt julkisuuteen. Mahdollinen huolimattomuus oli joka tapauksessa äärimmäisen lievää, mikä ei perustanut valtiolle korvausvastuuta. Ankaraa vastuuta valtiolla ei ollut.

Oikeusministeri Johannes Koskisen haastattelun sisältö ei ollut syyttömysolettaman vastainen eikä vääränsisältöinen. Koskisen lausuma oli koskenut tutkittua asiaa kokonaisuutena, ei pelkästään Alpo Rusia yksin. Jukka Rusin myöntämä menettely oli ollut selvästi lainvastaista, mutta syyteoikeus siltä osin oli vanhentunut. Koskisen lausuma ei ollut sisältänyt kannanottoa Alpo Rusin syyllisyyden puolesta. Koskisen lausumaan ei liittynyt mitään henkisen kärsimyksen korvaamista koskevassa säännöksessä mainittua rikosta. Tältäkin osin perusteita korvaukselle henkisestä kärsimyksestä ei ollut.

Tuomittu korvaus poikkesi oikeuskäytännössä hyväksytyistä kärsimyskorvauksen määristä olennaisesti ja oli siten liian suuri. Kohtuullinen korvaustaso olisi enintään 8.000 euron luokkaa; korvaustasoon alentavasti vaikutti se, että kysymyksessä saattoi olla enintään tuottamuksellinen vahingon aiheuttaminen. Tietovuodon aiheuttama vahinko oli koskenut lähinnä 10.9.2002 ja syyttämättäjättämispäätöksen 11.6.2003 välistä aikaa. Kysymys oli suhteellisen lyhyestä ajasta, jonka aikana valtion taholta ei ollut tapahtunut mitään virheellistä tiedottamista. Rusille annetun ilmaisukiellon osalta ei ollut aiheutunut korvattavaa vahinkoa.

VASTAUS

Alpo Matti Ilmari Rusi on vaatinut, että valitus hylätään ja valtio velvoitetaan suorittamaan hänelle korvaukseksi oikeudenkäyntikuluista hovioikeudessa kaikkiaan 28.204,14 euroa korkoineen.

Jo ennen valituksessa mainittua televisiolähetystä 10.9.2002 oli esiintynyt puheita Alpo Rusista, vakoiluepäilyistä ja suojelupoliisista. Pelkistä huhupuheista ei siis ollut ollut kysymys. Tiedotusvälineet eivät olisi voineet päätellä mistään Alpo Rusin nimeä vaan tiedon Alpo Rusista oli täytynyt tulla suojelupoliisin piiristä. Merkityksetöntä oli, kuka tiedon oli vuotanut, ja olennaista oli, että tietoa olisi tullut varjella niin, että se säilyy salassa. Suojelupoliisi oli useiden esimerkkien valossa suhtautunut leväperäisesti kysymyksessä olleen arkaluonteisen tiedon salassapitoon. Tiedon päätyminen suuren joukon tietoisuuteen ja edelleen tiedotusvälineisiin ei olisi ollut mahdollista, jos tiedon salassapidon kannalta kohtuudella asetettavia vaatimuksia olisi noudatettu.

Ministeri Koskisen lausuntoon oli sisältynyt toteamus lainvastai-

sista toimista. Huomioon ottaen, että tiedotusvälineissä vakoiluasiasta oli kirjoitettu nimenomaan Alpo Rusia koskevana, sillä seikalla, oliko Koskinen tarkoittanut Alpo vai Jukka Rusia vai molempia, ei ollut merkitystä asian arvioinnissa. Koskinen oli antanut ymmärtää, että oli mahdollista, että Alpo Rusi oli syyllistynyt vakoilurikokseen. Valtio oli loukannut syyttömysolettaman periaatetta.

Tiedotusvälineille vuotanut tieto oli johtanut Alpo Rusin kannalta yksipuoliseen ja erittäin kielteiseen julkiseen käsittelyyn tiedotusvälineissä, mikä oli aiheuttanut Rusille poikkeuksellisen suurta kärsimystä. Tuomittu kärsimyskorvauksen määrä oli mitoitettu oikein; kysymys ei ollut ns. keskivertotapauksesta, jonka perusteella korvaus olisi määritettävä.

Rusi on liittänyt vastauksensa oheen erään teoksensa.

LISÄKIRJELMÄT JA LAUSUMAT

Rusi on 3.10.2008 toimittanut hovioikeuteen lisäkirjoituksen, kaksi asianajolaskua, kaksi sähköpostiviestiä ja purkuhakemuksen korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Rusi on 20.10.2008 toimittanut hovioikeuteen englanninkielisen Euroopan Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen lehdistötiedotteen nro 47/08.

Rusi on 4.11.2008 toimittanut hovioikeuteen keskusrikospoliisille tehdyn tutkintapyynnön.

Rusi on 24.11.2008 toimittanut hovioikeuteen asianajolaskun.

Rusi on 11.2.2009 toimittanut hovioikeuteen lisäkirjoituksen ja Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä olleen artikkelin.

Valtio on hovioikeuteen 25.5.2009 toimittamassaan kirjallisessa lausumassa katsonut, että Rusin esittämistä asianajolaskuista ilmevä Rusin käyttämien asiamiesten ajankäyttö ylitti sen, mitä oli pidettävä tarpeellisenä ja kohtuullisena. Kohtuullinen työmäärä oli asianajaja Olli Santasen osalta 8 tuntia ja Nordic Law -toimiston osalta enintään 15 tuntia. Santasen laskuttamat toimenpiteet, jotka kohdistuivat vastauksen antamisen 29.2.2008 jälkeiseen aikaan, olivat tarpeettomia eivätkä liittyneet asian valmistelemiseen tai ajamiseen tuomioistuimessa.

Valtio on 2.6.2009 toimittanut hovioikeuteen lisäkirjoituksen, jossa on kerrottu, että Helsingin Sanomien mielipidesivulla oli 2.6.2009 julkaistu erään toimittajan kirjoitus, jossa tämä oli maininnut, että suojelupoliisilla ei ollut osaa eikä arpaa vuotajana tai esitutkinnan vahvistajana Rusi-uutisen 10.9.2009 suhteen ja

että toimittaja oli kuullut Rusiin mahdollisesti kohdistuvasta vaikoilututkinnasta muulta taholta. Valtio on esittänyt jäljennöksen sanotusta lehtikirjoituksesta ja vedonnut siihen todisteena sekä pyytänyt, että sen kirjoittajaa Pekka Lehtistä kuullaan hovioikeudessa todistajana. Valtio on esittänyt Lehtisen kuulustelukertomuksen virkasalaisuuden rikkomista koskevaan asiaan liittyvässä esitutkinnassa.

Rusi on 15.6.2009 hovioikeuden kehotuksesta toimittanut hovioikeuteen kirjallisen lausuman. Rusi on katsonut, että Lehtisen kuulemisella ei ollut merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Rusi on pyytänyt kuulemistaan hovioikeudessa käräjäoikeuden tuomion jälkeen saamistaan tiedoista tietovuodosta. Rusi on esittänyt asiakirjan edellä mainitun toimittajan lehtikirjoituksen johdosta käydystä julkisesta keskustelusta.

Rusi on 5.8.2009 toimittanut hovioikeuteen 15.6.2009 antamansa lausuman täydennyksen ja sen ohessa sähköpostiviestin. Rusi on toistanut pääkäsitteilyn toimittamista koskevan pyyntönsä ja pyytänyt lisäksi, että hänen lisäkseen hovioikeudessa kuullaan todistajana sanotun sähköpostiviestin lähettäjää toimitusjohtaja Markku Niemelää.

Rusi on 30.9.2009 toimittanut hovioikeuteen sähköpostiviestin, jossa Rusi on tehnyt lisäyksen oikeudenkäyntikuluvaatimukseensa hovioikeuden osalta.

HOVIOIKEUDEN RATKAISU

Käsittelyratkaisu

Rusi ei ole saattanut todennäköiseksi, että hän ei ole voinut vedota 4.11.2005 päivätyyn sähköpostiviestiin jo käräjäoikeudessa tai että hänellä olisi ollut pätevä aihe olla tekemättä niin. Sanottu viesti jätetään huomiotta.

Hovioikeus katsoo, että Rusin todisteena esittämä teos, sähköpostiviesti 30.9.2008 ja lehtiartikkeli ovat asiaan vaikuttamattomia. Sen vuoksi ne jätetään huomiotta.

Rusin edellä mainitut lisäkirjelmät on toimitettu hovioikeuteen valitukseen vastaamiselle asetetun määräajan jälkeen eikä niiden huomioon ottamiseen ole ilmennyt erityistä syytä. Sen vuoksi lisäkirjelmät jätetään huomiotta.

Hovioikeuden ratkaisu Rusin kuulemisesta todistelutarkoituksessa sekä Pekka Lehtisen ja Markku Niemelän kuulemisesta todistajina ja pääkäsitteilyn toimittamisesta ilmenee edempänä.

Pääasia

Mistä hovioikeudessa on kysymys

Hovioikeudessa on kysymys siitä, ovatko valtion edustajat julkista

valtaa käytettäessä syyllystyneet virheisiin tai laiminlyönteihin vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla niin, että toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu, ja onko valtio sen johdosta velvollinen suorittamaan Rusille korvausta vahingonkorvauslain 31.12.2005 saakka voimassa olleessa 5 luvun 2 §:ssä (412/1974) tarkoitetusta kipuun ja särkyyn verrattavasta kärsimyksestä sekä saman luvun 6 §:ssä (412/1974) tarkoitettua henkistä kärsimyksestä, sekä mikä on näiltä osin vahingonkorvauksen kohtuullinen määrä (kanteen kohta 2).

Hovioikeudessa ei siten enää ole kysymys valtion Rusille korvattavaksi tuomitusta taloudellisesta vahingosta tai käräjäoikeuden tuomiossa mainituista Rusille korvattavista lakimieskuluista tai oikeudenkäyntikuluista.

Käräjäoikeus on katsonut valtion korvausvastuun perustuvan virheelliseen menettelyyn tietovuodon, Rusille asetetun ilmaisukielon ja ministerin haastattelulausuman osalta. Käräjäoikeus on katsonut, että tietovuodosta ja Rusille asetetusta ilmaisukiellosta oli aiheutunut asianomaisena ajankohtana voimassa olleen vahingonkorvauslain 5 luvun 2 §:ssä (412/1974) tarkoitettua psyykkisen tilan häiriintymisestä johtuvaa kipuun ja särkyyn verrattavaa kärsimystä sekä tietovuodosta ja oikeusministerin haastattelulausumasta vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:ssä (412/1974) tarkoitettua henkistä kärsimystä.

Rusi ei hovioikeudessa ole vastauksessaan vedonnut nyt kysymyksessä olevan korvauksen perusteina enää muihin kanteessaan mainitsemiinsa perusteisiin kuin niihin, jotka käräjäoikeus on maininnut tuomitun vahingonkorvauksen perusteina. Hovioikeuden tutkittavana on näin ollen se, onko valtio velvollinen suorittamaan Rusille vahingonkorvausta käräjäoikeuden tuomiossa eri vahinkojen korvausvelvollisuuden perusteiksi ottamien seikkojen nojalla.

Korvausvastuun perusteet

Oikeusohjeet

Vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Pykälän 2 momentin mukaan sanottu vastuu yhteisöllä on kuitenkin vain, milloin toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu.

Säännöksen säätämiseen johtaneiden lain esitöiden (HE 187/1973 vp s. 17-18) mukaan edellä selostetun 2 momentin säännöksen tarkoituksena on rajoittaa julkisyhteisön velvollisuutta korvata julkista valtaa käytettäessä aiheutettu vahinko. Kuitenkin vakiintu-

neet muodot saaneissa viranomaistoiminnoissa, kuten lainkäytössä ja perinnäisillä hallintotoiminnan aloilla julkisen vallan käytön virheettömyydelle voidaan asettaa ankarammat vaatimukset kuin uusilla hallinnonaloilla tai vasta alulle pannussa tarkastustoiminnassa.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan salassapidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat mm. poliisille tehty ilmoitukset rikoksesta ja esitutkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa taikka kun virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä. Sanotun säännöksen säätämiseen johtaneiden lain esitöiden (HE 30/1998 vp s. 89-90) mukaan säännöksen tarkoituksena on mm. estää esitutkintatietojen ennenaikaisesta julkiseksi tulosta rikoksesta epäillylle aiheutuvat vahingot. Rikoksesta tehty ilmoitus on pidettävä salassa kuten myös esitutkintaa varten laaditut asiakirjat. Säännöksessä käytetyn vahinkoedellytyslausekkeen mukaan olettamana olisi esitutkinta-asiakirjojen salaisuus. Tietojen julkiseksi tuleminen ennenaikaisesti voi aiheuttaa vahinkoa epäillylle ennen kaikkea leimaamalla hänet syylliseksi, mikä voi aiheuttaa epäillylle ja hänen perheelleen monenlaista haittaa niin yksityiselämässä kuin sen ulkopuolellakin.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 §:n mukaan viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehdävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Se koskee myös sitä, joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain perusteella annetun luvan nojalla. Vaitiolovelvollisuus on myös sillä, jolle viranomainen on ilmoittanut julkisuus- tai salassapito-olettaman sisältävän salassapitosäännöksen osoittamissa rajoissa tietoja, jotka ovat yleisöltä salassa pidettäviä. Lain esitöiden (HE s. 83-84) mukaan vaitiolovelvollisuus ja asiakirjasalaisuus liittyvät olennaisesti toisiinsa. Kielletty ilmaiseminen kattaa paitsi tiedon antamisen suullisesti myös passiivisemminkin tapahtuvan tiedon paljastamisen. Tarkoituksena on vaitiolovelvollisuuden oikeudellisen perustan vahvistaminen asiakirjasalaisuuden perustaa vastaavaksi. Vaitiolovelvollisuus koskee päinvastoin kuin asiakirjasalaisuus myös tallettamattomia tietoja.

Tietovuoto

Hovioikeus toteaa, että käsiteltävän asian osalta rikostutkintaa suorittaneella poliisilla ja niillä henkilöillä, joille poliisi näiden aseman perusteella on harkinnut tarpeelliseksi ilmoittaa rikostutkinnasta, on ollut velvollisuus olla ilmaisematta mitään rikostut-

kinnan suorittamisesta. Rusia koskevan rikostutkinnan alusta alkaen on ollut selvää, että rikostutkintaa koskevien tietojen tulo julkisuuteen tulisi herättämään tiedotusvälineissä suurta huomiota, mikä suojelupoliisin on pitänyt ottaa huomioon tutkinnassa ja harkittaessa sitä, kenelle tieto rikostutkinnasta asianosaisen aseman perusteella oli annettava tai voitiin antaa vaarantamatta velvollisuutta pitää rikostutkinta salassa.

Kysymys on siten siitä, onko joku suojelupoliisin virkamies tai henkilö, jolle suojelupoliisi on harkinnut olevan painavia syitä ilmoittaa rikostutkinnasta, rikkonut vaitiolovelvollisuuttaan tai menetellyt huolimattomasti tai varomattomasti salassa pidettävien tietojen suhteen ja siten aiheuttanut tutkinnan suorittamista koskevan tiedon tulemisen julkisuuteen. Hovioikeus katsoo kuten käräjäoikeus (s. 53), että valtion korvausvastuu ei edellytä, että jonkun nimetyn henkilön voidaan osoittaa syyllistyneen virheelliseen menettelyyn, tässä tapauksessa salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, vaan riittävänä on pidettävä, että on uskottavaa, että joku viranomaisen palveluksessa ollut tai siltä tiedon saanut salassapitovelvollinen on menetellyt velvollisuuksiensa vastaisesti. Käräjäoikeus on katsonut, että on jäänyt epäselväksi, mistä tieto vakoiluepäilyn kohdistumisesta Rusiin on tullut, mutta tiedon on täytynyt alunperin olla lähtöisin suojelupoliisista (s. 41, 57). Käräjäoikeus on katsonut valtion viranomaisten menettelleen virheellisesti Alpo Rusiin kohdistuneen rikostutkinnan salassapidon suhteen (s. 53). Hovioikeus hyväksyy käräjäoikeuden ratkaisun näiltä osin perusteluineen.

Tietovuodon osalta on kysymys viranomaisten menettelystä Rusiin kohdistuneen rikostutkinnan yhteydessä tai siihen liittyen ja siten julkisen vallan käytöstä, jolloin valtion korvausvastuuta on arvioitava edellä selostetun vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n 1 momentin perusteella.

On selvää, että julkisen vallan keskeisimpiä tehtäviä on yksityisen henkilön oikeuksien suojelu. Sekä perusoikeuksia että ihmisoikeuksia koskeva tulkinnallinen johtoajatus on, että yksilön ja julkisen vallan välisessä suhteessa yksilöä suojataan julkisen vallan liialliselta vallankäytöltä.

Rikostutkintaan liittyvän salassapitovelvollisuuden rikkominen merkitsee samalla lähes poikkeuksetta sitä, että tutkinnan suorittamiselle kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu, kuten on näytetty olevan asianlaita myös käsiteltävässä tapauksessa. Koska valtion viranomainen on tietovuotoon liittyen syyllistynyt virheeseen tai laiminlyöntiin ja näin ollen tuottamukselliseen menettelyyn, valtio on velvollinen korvaamaan Rusille siten viranomaisen tuottamuksellaan aiheuttaman vahingon.

Ilmaisukiellon asettaminen

Rusi on katsonut, että hänelle 13.5.2002 asetettu kärjäoikeuden tuomiossa selostettu ilmaisukielto oli estänyt häntä puhumasta tutkittavana olevasta asiasta mitään, mikä oli vaikeuttanut Rusin mahdollisuuksia puolustautua, kun hän ei ollut voinut esittää käsitystään hänestä laaditusta Stasin henkilökortista. Rusin mukaan kiellon laajuus oli rikkonut esitutkintalain säännöksiä sekä aiheuttanut hänelle vahinkoa.

Kärjäoikeus on katsonut, että Rusille annettu ilmaisukielto oli ollut jossain määrin esitutkintalaissa tarkoitettua laajempi.

Esitutkintalain 48 §:n mukaan jos esitutkinnassa läsnä olevalle henkilölle ilmaistaan muita kuin häntä itseään tai hänen päämies-tään koskevia, tutkintaan liittyviä seikkoja, jotka eivät ennestään ole hänen tiedossaan, tutkinnanjohtaja voi kieltää häntä ilmaise-masta niitä sivullisille esitutkinnan aikana. Hovioikeus toteaa, että Rusia oli kielletty kertomasta mitään kuulustelutilaisuuteen liitty-neiden keskusteluiden ja kuulustelun sisällöstä. Edellä mainitun säännöksen perusteella kielto voi koskea vain ulkopuolisiin henki-löihin liittyviä tietoja. Rusille annetusta kiellosta ei ole ilmennyt, että Rusia itseään koskevat seikat olisi suljettu ilmaisukiellon ulkopuolelle, minkä vuoksi Rusi on saattanut olla siinä käsityksessä, että hän ei ole saanut ilmaista tutkittavasta asiasta mitään.

Viranomaisilla on velvollisuus noudattaa toiminnassaan sellaista huolellisuutta, että asianosaisille tehtävät ilmoitukset heidän oi-keuksistaan ja velvollisuuksistaan vastaavat tarkoin laissa säädet-tyä, mitä vaatimusta Rusille annettu ilmaisukielto ei ole täyttänyt siltä osin, kuin on ollut kysymys Rusia itseään koskevista seikois-ta.

Valtion viranomainen on tältä osin syyllistynyt julkista valtaa käytettäessä virheelliseen menettelyyn, jossa asianomaisen toimen suorittamiselle kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole nouda-tettu. Valtio on siten velvollinen korvaamaan Rusille tältä osin vi-ranomaisen tuottamuksellaan aiheuttaman vahingon.

Valtioneuvoston jäsenen antama haastattelulausuma

Hovioikeus katsoo, kuten kärjäoikeuskin tuomionsa kohdassa 3.2.3., että silloisen oikeusministeri Johannes Koskisen lausuma lehtihaastattelussa 12.6.2003 on ollut syyttömyysolettaman vastai-nen. Oikeusministerin asiana ei ole ollut ottaa kantaa yksittäiseen rikostutkintaan. Ottaessaan kuitenkin kantaa yksittäiseen rikostut-kintaan hänellä on ollut velvollisuus noudattaa erityistä varovai-suutta kannanottonsa suhteen.

Vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan julkisyh-teistö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä vir-heen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Oikeus-

käytännössä on pidetty julkisen vallan käyttönä myös sellaisia viranhoitoon liittyviä toimenpiteitä, joissa ei ole ollut kysymys mistään muodollisesta päätöksentekomenettelystä, mutta joilla on ollut tosiasiallisesti vaikutuksia kansalaisen asemaan. Hovioikeus katsoo, että ministerin asemaan liittyvä merkittävyys ja näkyvyys ja tehtävien laaja-alaisuus huomioon ottaen kaikkia valtioneuvoston jäsenen toimia omalla toimialallaan, mitkä toimet ovat omiaan vaikuttamaan yksittäisen kansalaisen asemaan, on pidettävä edellä kerrotussa säännöksessä tarkoitettuna julkisen vallan käyttönä. Selvää on, että haastattelulausumaa on Koskiselta pyydetty juuri hänen oikeusministeriasemansa takia. Kysymyksessä olevan Koskisen menettelyn on katsottava tapahtuneen julkista valtaa käytettäessä. Menettelyn osalta toimen suorittamiselle kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu. Valtion viranomaisen on siten katsottava menetelleen virheellisesti haastattelulausuman suhteen.

Valtio on velvollinen korvaamaan Rusille tältä osin valtion viranomaisen tuottamuksellaan aiheuttaman vahingon.

Vahinko

Yleistä

Vahingonkorvauslain 5 luvussa on säädetty korvattavasta vahingosta. Asiassa on kysymys asianomaisena ajankohtana voimassa olleen vahingonkorvauslain 5 luvun 2 §:ssä (412/1974) tarkoitetusta henkilövahingosta sekä saman luvun 6 §:ssä (412/1974) tarkoitetusta henkisestä kärsimyksestä. Hovioikeus toteaa, että sanoituissa vahingoissa on kysymys toisiinsa nähden erityyppisistä vahingoista ja myös niiden korvausvastuun edellytykset poikkeavat toisistaan. Sen vuoksi korvausvelvollisuus niiden osalta on, toisin kuin käräjäoikeus on korvauksen määrännyt, määrättävä kummastakin erikseen.

Kipuun ja särkyyn verrattava kärsimys

Rusi oli toukokuussa 2002 käynyt lääkärin vastaanotolla rikostutkinnasta aiheutuneiden psyykkisten oireiden vuoksi. Rusille oli määrätty lääkitystä ja oli sovittu hoitokontaktin jatkumisesta. Rusille oli määrätty sairauslomaa 7.2. ja 21.4.2003 väliseksi ajaksi stressireaktion ja unihäiriön vuoksi, mitkä oireet olivat liittyneet kuulusteluihin ja kokemukseen epäoikeudenmukaisesta kohtelusta.

Hovioikeus katsoo, että Rusilla olleiden psyykkisten oireiden on täytynyt osaksi johtua jo siitä, että hänen menettelyään oli tutkittu rikostutkinnassa Rusin ollessa syylliseksi epäiltynä. Tältä osin Rusilla olleet oireet ovat olleet seurausta viranomaisen sinänsä lainmukaisesta toiminnasta. On kuitenkin selvää, että Rusin oireet ovat merkittävältä osin johtuneet edellä kerrotusta tietovuodosta, johon liittyvän vahingon valtio on velvollinen korvaamaan. Rusil-

la on asianomaisena ajankohtana voimassa olleen vahingonkorvauslain 5 luvun 2 §:n (412/1974) perusteella oikeus saada korvausta kipuun ja särkyyn verrattavasta kärsimyksestä.

Todisteena esitetyistä lehtiartikkeleista ilmenee, että julkisuudessa oli varsin usein viitattu muun muassa Saksan Demokraattisen Tasavallan turvallisuuspalvelun Alpo Rusista laatimaan henkilötietokorttiin. Rusilta virheellisen ilmaisukiellon johdosta puuttunut mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä henkilökortin merkityksestä on ollut omiaan lisäämään edellä tarkoitettua tietovuodosta johtunutta kärsimystä ja sen aiheuttamaa vahinkoa, minkä vahingon valtio on velvollinen korvaamaan.

Korvaus on määrättävä lähtien viranomaisten virheellisen menettelyn vaikutuksista Rusin terveydentilaan. Vaikka vahingon määrä on arvioitava ja korvauksen suuruus määrättävä ottamalla huomioon tapauskohtaiset olosuhteet, korvausta määrättäessä on myös otettava korvauksen suuruusluokan suhteen suuntaa antavina perusteina huomioon oikeuskäytännöstä sekä muissa asioissa sovellettavasta mutta käsiteltävään asiaan verrattavia korvausasioita koskevasta lainsäädännöstä ilmenevä korvauskäytäntö.

Rikosvahinkolaila (1204/2005) on säädetty rikoksella luonnolliselle henkilölle aiheutetun vahingon korvaamisesta valtion varoista. Sanotun lain nojalla maksettava korvaus kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta voi olla enintään 10.000 euroa. Hovi-oikeus toteaa, että edellä mainitulla tilapäisellä haitalla tarkoitetaan 1.1.2006 voimaan tulleessa vahingonkorvauslain 5 luvun 2 §:ssä (509/2004) tarkoitettua tilapäistä haittaa. Viimeksi mainitun säännöksen säätämiseen johtaneiden lain esitöiden (HE 167/2003 vp s. 34-35) mukaan säännöksessä tarkoitettua korvattavaa haittaa ovat muun muassa psyykkiset oireet kuten ahdistuneisuus ja masentuneisuus. Esitöissä on puhuttu myös psyykkisen terveydentilan häiriöstä. Esitöiden mukaan säännöksessä tarkoitettua haittaa ei sitä vastoin olisi henkilövahingosta tai sen haitallisista seurauksista johtuva tunnereaktio, esimerkiksi harmin tai mielihänen tunne. Rikosvahinkolain 5 §:n mukaan korvaus tilapäisestä haitasta määrätään vahingonkorvauslain 5 luvun 2 c §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan. Viimeksi mainitun säännöksen mukaan kivusta ja särystä ja muusta tilapäisestä haitasta määrätään korvaus ottamalla huomioon erityisesti henkilövahingon laatu ja vaikeusaste, sen edellyttämän hoidon laatu ja kestoaika sekä haitan kestoaika. Viimeksi mainitun säännöksen säätämiseen johtaneiden edellä viitattujen lain esitöiden mukaan (s. 41) korvauskäytännön yhdenmukaisuuden turvaamiseksi korvauksia määrättäessä olisi otettava huomioon perustettavaksi ehdotetun henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositukset.

Henkilöasiain neuvottelukunnasta annetun lain (513/2004) 2 §:n 1 momentin mukaan neuvottelukunnan tehtävänä on muun muassa

antaa yleisiä suosituksia vahingonkorvauslain 5 luvun säännösten nojalla kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta sekä kärsimyksestä suoritettavien korvausten määristä. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta on todennut, että sen antamat suositukset perustuvat oikeuskäytännössä muodostuneisiin korvaustasoihin. Neuvottelukunnan antamien suositusten mukaan korvausasteikko akuutissa stressihäiriössä, joka ei ole vaatinut sairaalahoidollisia toimenpiteitä ja on aiheuttanut tilapäistä haittaa 1-3 vuorokauden ajan, on 300-800 euroa.

Oikeuskirjallisuudessa (kts. Päivi Hirvelä, Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa, 2006) on kartoitettu eräiltä osin korvaustasoa korkeimman oikeuden kipuun ja särkyyn verrattavasta kärsimyksestä tuomitsemien korvausten perusteella. Korvaustaso on karkeasti ottaen ollut 5.000-10.000 euron luokkaa.

Korkeimman oikeuden käytännössä on esimerkiksi tuomittu korvaukseksi pitkäaikaisesta epävarmuudesta johtuvasta ahdistuksesta aiheutuneesta kipuun ja särkyyn verrattavasta kärsimyksestä 5.000 euroa (KKO 1998:80) sekä masennuksen, ahdistuksen ja pelkotilojen johdosta, joiden johdosta on tarvittu lääkärihoitoa, terapiaa, lääkehoitoa ja sairauslomia, noin 13.000 euroa (KKO 2003:123).

Esitetyn selvityksen mukaan Rusilla olleet psyykkisen tilan häiriintymistä osoittavat oireet ovat kestäneet kaikkiaan muutaman kuukauden ajan. Oireita ei voida pitää erityisen vaikeina. Oireet ovat oletettavasti aiheutuneet osaksi jo rikostutkinnasta sinänsä, miltä osin valtio ei ole korvausvelvollinen (esim. KKO 2000:54).

Hovioikeus pitää kohtuullisena korvauksena Rusille aiheutuneesta psyykkisen tilan häiriintymisestä johtuvasta kipuun ja särkyyn verrattavasta kärsimyksestä 7.000 euroa.

Henkinen kärsimys

Valtion on edellä katsottu olevan korvausvastuussa tietovuodon ja valtioneuvoston jäsenen antaman haastattelulausuman johdosta.

Kysymyksessä olevana ajankohtana voimassa olleen vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n (412/1974) mukaan henkisen kärsimyksen korvaaminen edellyttää, että kärsimys on aiheutettu muun muassa kunniaan kohdistuneella tai muulla sen kaltaisella rikoksella.

On ilmeistä, että tietovuoto on johtunut virkasalaisuuden rikkomisesta tai tuottamuksellisesta virkasalaisuuden rikkomisesta. Näitä rikoksia ei vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:ssä ole mainittu. Sen vuoksi on harkittava, voiko virkasalaisuuden rikkomisen olla säännöksessä tarkoitettu muu sen kaltainen rikos. Niinkuin aikaisemmin on todettu, rikostutkinnan julkiseksi tuleminen ennenaikaisesti voi aiheuttaa vahinkoa epäillylle ennen kaikkea leimaa-

malla hänet syylliseksi, mikä voi aiheuttaa epäilylle ja hänen perheelleen monenlaista haittaa niin yksityiselämässä kuin sen ulkopuolellakin. Jo Rusia koskevan rikostutkinnan alusta alkaen on ollut selvää, että rikostutkinta tulisi julkisuudessa herättämään suurta huomiota, mikä sellaisenaan on ollut omiaan aiheuttamaan kärsimystä. Lisäksi on ollut ilmeinen vaara syylliseksi leimaamisesta julkisuudessa ennen oikeudenkäyntiä, mihin viittaavat käräjäoikeuden tuomion kohdassa 3.2.1 sivuilla 46 ja 47 sekä kohdassa 3.2.2 sivulla 48 mainitut esimerkit tiedotusvälineiden otsikoinnista. Hovioikeus katsoo, että virkasalaisuuden rikkomista tässä tapauksessa on pidettävä kunniaan kohdistuvan rikoksen kaltaisena rikoksena.

Vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:ssä mainitut rikokset ovat rangaistavia vain tahallisina. Siitä voidaan päätellä, että lähtökohtaisesti henkisen kärsimyksen korvausvelvollisuus voi perustua vain säännöksessä tarkoitettuihin tahallisiin rikoksiin. Niinkuin käräjäoikeuskin on todennut, asiassa on jäänyt selvittämättä, keneltä tieto vakoilu epäilyn kohdistumisesta Rusiin on tullut julkisuuteen. Sen vuoksi ei voida selvittää, onko kysymyksessä tahallinen vaiko tuottamuksellinen rikos.

Esitutkinnan salassapitovelvollisuus osaltaan suojaa perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvia oikeutta yksityiselämään, kunniaan sekä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sisältyvää syyttömyysolettamaa. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka sopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissä tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt. Oikeussuojakeinot määräytyvät kansallisen oikeusjärjestyksen mukaan, mutta niiden tulee olla tehokkaita sekä oikeudellisesti että käytännössä. Korkein oikeus on katsonut perustuslain 22 §:n edellyttävän, että tulkintatilanteissa lainsoveltaja tulkitsee lakia tavalla, joka edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista (KKO 2008:10) sekä viitannut eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 2/1990 vp s. 3), jossa valiokunta on korostanut sitä, että tulkintatilanteissa olisi erilaisista perusteltavissa olevista vaihtoehdoista pyrittävä omaksumaan sellainen, joka edistää ihmisoikeusmääräysten toteutumista.

Hovioikeus katsoo, että sen kysymyksen selvittäminen, onko joku vakoilu epäilyn julkisuuteen antanut syylistynyt tahalliseen virkasalaisuuden rikkomiseen, on tässä asiassa käytännössä mahdotonta. Sanottu seikka korvauksen tuomitsemisen edellytykseksi asetettuna merkitsisi sitä, että Rusilta tosiasiallisesti puuttuisi tehokas oikeussuojakeino valtiota vastaan valtion viranomaisen virheellisen menettelyn johdosta. Vaatimus rikoksen tahallisuuden selvittämi-

sestä olisi tässä tapauksessa kohtuuton. Sen vuoksi hovioikeus, kun kysymys on valtion viranomaisen syystä tapahtuneesta perusoikeuden loukkauksesta, katsoo, että valtion korvausvastuuta on harkittava virkasalaisuuden rikkomisen objektiivisten tunnusmerkistötekijöiden perusteella ja sillä perusteella, miten ja millaisin seurauksin virkasalaisuuden rikkominen todellisuudessa on ilmennyt. Hovioikeus katsoo kuten käräjäoikeuskin, että valtio on velvollinen korvaamaan Rusille tietovuodosta aiheutuneen vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetun henkisen kärsimyksen.

Valtion korvausvastuu henkisestä kärsimyksestä oikeusministeri Koskisen syyttömyysolettaman vastaisen lausuman perusteella edellyttää vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n mukaan ensinnäkin menettelyn objektiivisen puolen osalta, että lausuman antaminen on kunniaa loukkaava tai sen kaltainen teko. Hovioikeus katsoo, että julkisesti esitetty perusteeton vihjaus toisen syyllistymisestä lainvastaiseen toimintaan on tyypillisesti kunniaa loukkaavaa menettelyä. Koskisen käräjäoikeuden tuomion kohdassa 3.2.3 yksilöity lausuma on siten objektiivisessa suhteessa perusteltua katsoa Rusin kunniaa loukkaavaksi.

Niinkuin edellä on todettu vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetun korvausvelvollisuuden edellytyksenä on tahallinen rikos. Koskinen ei ole tässä asiassa asianosaisena. Sen vuoksi ei tässä asiassa - oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvasta syyttömyysolettamasta johtuen - voida ottaa kantaa siihen, onko Koskinen syyllistynyt kunniaan kohdistuneeseen tai muuhun sen kaltaiseen rikokseen. Hovioikeus katsoo edellä mainitun korkeimman oikeuden ratkaisussa (KKO 2008:10) tarkoitetun perus- ja ihmisoikeusmyönteisen tulkinnan johtavan siihen, ettei valtion korvausvelvollisuuden edellytyksenä voida pitää sen selvittämistä, onko Koskinen syyllistynyt Rusin kunniaan kohdistuneeseen rikokseen. Kun kysymys on valtion viranomaisen menettelystä, valtion korvausvastuu on harkittava pelkästään edellä mainittujen objektiivisten seikkojen perusteella eli sen mukaan, miten ja millaisin seurauksin Koskisen lausuma todellisuudessa on ilmennyt. Hovioikeus katsoo kuten käräjäoikeuskin tuomionsa kohdassa 4.4.2.2, että valtio on velvollinen korvaamaan Koskisen syyttömyysolettaman vastaisen lausuman johdosta Rusille aiheutuneen henkisen kärsimyksen.

Rusilla olleiden psyykkisten oireiden ja muun kärsimyksen on edellä todetuin tavoin täytynyt johtua osaksi jo siitä, että Rusin menettelyä on tutkittu rikostutkinnassa Rusin ollessa syylliseksi epäiltyä. Tältä osin Rusille aiheutunut kärsimys on ollut seurausta viranomaisen sinänsä lainmukaisesta toiminnasta, mistä valtio ei voi olla korvausvastuussa. On kuitenkin selvää, että tietovuoto ja ministerin haastattelulausuma ovat osaltaan aiheuttaneet Rusille merkittävää kärsimystä.

Käräjäoikeuden tuomiossa on todettu, että rikosepäily oli saanut laajaa julkisuutta ja että julkisuudessa oli esitetty kannanottoja Rusin mahdollisesta syyllisyydestä vakoiluun. Käräjäoikeuden tuomiossa (s. 46) on mainittu erään sanomalehtiartikkelin otsikko, joka on ollut Rusia leimaava. Hovioikeus toteaa, että jutun otsikko ei vastaa jutun muuta sisältöä, joka taas vaikuttaa perustuneen suojelupoliisin antamiin tietoihin. Valtio ei ole korvausvelvollinen joukkotiedotusvälineissä esitetyistä virheellisistä väitteistä, jotka eivät vastaa niille annettuja tai tietovuodon perusteella saatuja tietoja.

Kysymyksessä olevana ajankohtana voimassa olleessa vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:ssä mainitulla kärsimyksellä tarkoitetaan henkistä kärsimyksen tunnetta, joka ei edellytä lääketieteellisesti todettavissa olevaa psyykkisen tilan järkkymistä (kts. KKO 2003:123). Korvauksen tarkoituksena on hyvittää sitä kärsimystä, jota uhrin henkilöön kohdistuvan loukkauksen voidaan olettaa aiheuttaneen. Kärsimyksen aiheutumisesta ei edellytetä näyttöä, vaan teon luonne riittää kärsimyksen arvioinnin perusteeksi (kts. KKO 2005:137). Korvaus henkisestä kärsimyksestä voidaan määrittää arvioimalla ottaen lähtökohdaksi tapauksen objektiiviset piirteet, kuten kunnianloukkauksen laatu, asian saama julkisuus ja sen tosiasialliset vaikutukset loukatun elämämpiirissä (kts. KKO 2000:54).

Edellä viitatuissa henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksissa loukkauksen aiheuttaman kärsimyksen osalta suositeltujen korvausten määrät asetuvat kunnianloukkauksrikosten osalta 200 ja 10.000 euron välille. Esimerkiksi tapauksissa, joissa on esitetty erityisen vahingollinen valheellinen tieto tai vihjaus tai halvennettu toista muulla tavoin erittäin vakavasti siten, että se tulee tai on omiaan tulemaan laajan henkilöpiirin tietoon, korvausasteikoksi on suositeltu 5.000-10.000 euroa. Yksityiselämää koskevan tiedon levittämistä koskevissa rikoksissa korvausasteikoksi on suositeltu 500-5.000 euroa. Salassapitorikoksessa korvausasteikoksi on suositeltu 500-1.000 euroa.

Edellä viitatussa Hirvelän tutkimuksessa kysymyksessä olevissa rikoksissa on valtaosassa tuomittu korvauksia 3.000 ja 10.000 euron välillä. Erityisen vakavissa tapauksissa on tuomittu 16.000-40.000 euron suuruisia korvauksia.

Muussa oikeuskäytännössä on esimerkiksi yksityiselämän loukkaamisesta aiheutuneesta henkisestä kärsimyksestä tuomittu korvauksena 50.000 markkaa (KKO 1997:80) ja 100.000 markkaa (KKO 1997:81) sekä tahallisuudesta painotuotteen kautta tapahtuneesta herjauksesta, jota ei ole tehty vastoin parempaa tietoa, aiheutuneesta henkisestä kärsimyksestä 75.000 markkaa (KKO 1997:185).

Korvausta määrättäessä on otettava huomioon, että Rusia koske-
nut rikostutkinta oli saanut erityisen laajaa julkisuutta ja sitä kos-
keva asia oli ollut yleisessä tiedossa ja myös julkisuudessa pitkän
aikaa, ennen kuin virallinen syyttäjä oli päättänyt, että esitutkinta
ei antanut aihetta syytteen nostamiseen. On selvää, että tietovuoto
on aiheuttanut Rusille merkittävää henkistä kärsimystä. On myös
ollut ennalta arvattavaa, että rikosepäilyä koskeva asia saisi suurta
julkisuutta.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen hovioikeus pitää kohtuul-
lisena korvauksena Rusille aiheutuneesta henkisestä kärsimyksestä
20.000 euroa.

Pääkäsittelyn toimittaminen ja uudet todistajat

Edellä on katsottu, että on jäänyt epäselväksi, miten tieto Rusiin
kohdistuneesta rikosepäilystä oli levinnyt muiden kuin siihen oi-
keutettujen tahojen ulkopuolelle, mutta että tiedon on täytynyt
alunperin olla peräisin suojelupoliisista tai muilta tahoilta, joille
suojelupoliisi oli rikosepäilyistä tiedottanut. Hovioikeus on katson-
nut, että sillä seikalla, ettei ole tiedossa, kuka oli levittänyt tietoa
rikosepäilystä, ei ole merkitystä asian arvioinnissa.

Valtion vetoamassa toimittaja Pekka Lehtisen mielipidekirjoituk-
sessa Helsingin Sanomissa Lehtinen on todennut, että suojelupo-
liisi ei ollut syyllistynyt Rusi-tapauksessa tietovuotoon
tv-uutisille. Rusin vetoamassa sähköpostiviestissä 20.1.2003 Olli
Rehnille toimitusjohtaja Markku Niemelä on kertonut, miten ke-
vällä 2002 suojelupoliisin miehet olivat vierailleet paikallisessa
lehdessä (Koillissanomat) ja että tällöin oli annettu ymmärtää, että
tapaus Alpo Rusi oli tulossa julkisuuteen ja sitä vähän haluttiinkin
syöttää tiedotusvälineelle. Tilaisuudesta oli viestitetty Lehtiselle,
jolla oli hyviä kavereita Koillissanomissa. Hovioikeus toteaa, että
Lehtisen kertomuksen perusteella ei voitaisi sulkea pois edellä tar-
koitetun tietovuodon mahdollisuutta eikä Lehtisen kuulemisella
siten olisi vaikutusta asian arvioinnissa. Niemelän kuuleminen sa-
notusta sähköpostiviestistä ei ole tarpeen, kun sanottua viestiä ei
ole laadittu tätä oikeudenkäyntiä varten ja se voidaan sellaisenaan
ottaa huomioon. Myöskään Alpo Rusin kuuleminen tietovuodosta
ei ole tarpeen. Pääkäsittelyn toimittamista ei ole vaadittu muilta
osin kuin edellä mainittujen henkilöiden kuulemiseksi. Hovioikeus
katsoo, että pääkäsittelyn toimittamista Rusin sekä Lehtisen ja
Niemelän kuulemiseksi esitetyistä seikoista on pidettävä oikeu-
denkäymiskaaren 26 luvun 14 §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoi-
tetulla tavalla selvästi tarpeettomana, minkä vuoksi vaatimukset
pääkäsittelyn toimittamisesta näiltä osin hylätään.

Hovioikeus toteaa, että käräjäoikeuden tuomiossa selostettua tieto-
vuotoon liittyvää henkilötodistelun sisältöä ei ole riitautettu. Siten
hovioikeudessa on tältä osin kysymys todistelusta tehtävistä johto-

päätöksistä ja niihin perustuvasta oikeudellisesta arvioinnista. Muiltakaan osin asiassa ei ole kysymys henkilötodistelun uskottavuudesta vaan riidattomien tosiseikkojen ja oikeudellisen arvioinnin perusteella tehtävistä johtopäätöksistä. Pääkäsitteilyn toimittamista on siten pidettävä tarpeettomana, minkä vuoksi asia on ratkaistu esittelystä kirjallisen aineiston perusteella.

Oikeudenkäyntikulut

Valtio on voittanut muutoksenhaun osaksi. Hovioikeus katsoo, että tältä osin Rusin vaatimuksen hyväksymättä jäänyt osa koskee kuitenkin ainoastaan harkinnanvaraista seikkaa, jolla ei ole sanottavaa vaikutusta asianosaisten oikeudenkäyntikulujen määrään. Valtion on siten korvattava Rusilla hovioikeudessa olleet oikeudenkäyntikulut täysimääräisesti.

Oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien säännösten esitöiden mukaan täysimääräinen kulujen korvaaminen ei tarkoita sitä, että hävinnyt asianosainen velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikuluna kustannukset, jotka ovat aiheutuneet oikeudenkäynnin kannalta tarpeettomista toimenpiteistä tai sinänsä tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuneista, mutta kohtuuttoman suurista kustannuksista. Säännöstä sovellettaessa olisi tapauskohtaisesti harkittava, ovatko suoritettut toimenpiteet olleet oikeudenkäynnin kannalta aiheellisia. Säännöksen mukaisessa toimenpiteen tarpeellisuuden arvioinnissa on lähdettävä kysymyksestä, onko toimenpiteen suorittamisen ajankohtana ollut objektiivisesti arvioiden perusteltu syy pitää sitä aiheellisenä. Eräänä lähtökohtana tulee olla kulloisenkin asian laatu ja tarpeellisten toimenpiteiden vaatima työn määrä. Vaikuttavia voivat olla myös asian vaikeus sekä riidanalaisen etuuden arvo ja muu merkitys (HE 107/1998 vp. s. 16).

Oikeuskirjallisuudessa esitetyn kannan mukaan tärkeää on kiinnittää huomiota kulujen kokonaismäärän kohtuullisuuteen suhteessa jutun arvoon, sen merkitykseen asianosaiselle. Vertailupohjaa tarjoaa muun muassa samanlaisissa jutuissa yleensä tuomittujen kulujen määrä. Käytännössä esiintyy ongelmia sen vuoksi, että asianajopalkkioiden suuruus vaihtelee huomattavasti. Toisaalta on huomattava, että voittavan osapuolen ja hänen asianajajansa välinen toimeksiantosuhde on eri asia kuin asianosaisten välinen kulkorvaussuhde. Kuluratkaisussa ei vahvisteta asianajajan ja hänen päämiehensä välistä maksuvelvollisuutta, vaan asianosaisten välinen suoritusvelvollisuus (Juha Lappalainen: Siviiliprosessioikeus II. Helsinki 2001, s. 74-75).

Rusi on vaatinut korvausta oikeudenkäyntikuluistaan hovioikeudessa 28.204,14 euroa.

Hovioikeus katsoo, ettei sinänsä ole syytä epäillä, etteikö asianajolaskuissa mainittuja toimenpiteitä ole tehty. Kun laskuista ei ole

selvästi pääteltävissä toimenpiteiden aiheettomuus, voidaan tarpeellisten kulujen arvioinnin pohjaksi ottaa laajuudeltaan vastaavanlaisissa asioissa yleensä tuomittavien kulukorvausten määrät.

Rusin puolesta on laadittu kirjallinen vastaus valitukseen. Hovioikeus katsoo, että usean lakimiehen osallistuminen vastauksen laatimiseen ei ole ollut tarpeen. Sen vuoksi valtio ei ole velvollinen korvaamaan usean asiamiehen käyttämisestä johtuvia lisäkuluja. Hovioikeudessa on myös ollut kysymys olennaisesti suppeammasta asiakokonaisuudesta kuin kärjäoikeudessa. Näihin seikkoihin nähden hovioikeus katsoo, että Rusin kuluvaatimus on kohtuuton. Vaatimus on määrältään huomattavassa epäsuhteessa verrattuna niiden toimenpiteiden arvioituihin kohtuullisiin kustannuksiin, jotka valitukseen vastaamiseksi ovat olleet tarpeellisia tässä asiassa ja ovat tarpeen laajuudeltaan vastaavanlaisissa asioissa. Hovioikeus pitää kohtuullisena valtion Rusille korvattavien oikeudenkäyntikulujen määränä kärjäoikeuden tuomioon ja valitukseen perhtymisestä sekä kirjallisen vastauksen ja lausuman laatimisesta neuvotteluineen 10.000 euroa.

Tuomiolauselma

Muutokset kärjäoikeuden tuomioon:

Valtio velvoitetaan kärjäoikeuden tuomion tuomiolauselman 2 kohdassa mainitun korvauksen asemesta suorittamaan Rusille korvauksena kipuun ja särkyyn verrattavasta kärsimyksestä 7.000 euroa ja henkisestä kärsimyksestä 20.000 euroa, molemmat määrät kärjäoikeuden tuomiossa tuomiolauselman kohdassa 2 mainittuine korkoineen.

Muilta osin kärjäoikeuden tuomiota ei muuteta.

Valtio velvoitetaan suorittamaan Rusille korvaukseksi oikeudenkäyntikuluista hovioikeudessa 10.000 euroa. Korvaukselle on maksettava viivästyskorkoa korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan kuukauden kuluttua hovioikeuden tuomion antamispäivästä.

MUUTOKSENHAKU

Muutosta tähän ratkaisuun saadaan hakea korkeimmalta oikeudelta valittamalla vain, jos korkein oikeus niillä erityisillä perusteilla, jotka ilmenevät oheisesta valitusosoituksesta, myöntää valitusluvan.

Valitusosoituksessa tarkoitettu määräaika valitusluvan pyytämiseen ja valituksen tekemiseen päättyy 21.12.2009

Helsingin hovioikeuden puolesta:

Asian ovat ratkaisseet:

hovioikeudenlaamanni Iiro Kartano
hovioikeudenneuvos Juha Paimela
hovioikeudenneuvos Veli Hokkanen

Esittelijä

asessori Ari Siltama

Ratkaisu on yksimielinen.